

До
Председателя на Научното жури за
оценяване на дисертационния труд
на Петър Иванов Иванов
СУ, Стопански факултет

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Теодора Маринова Георгиева, Международно висше бизнес училище, професионално направление: 3.7. Администрация и управление (Стратегическо управление на науката, технологиите и иновациите)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление 3.8. Икономика (Икономика и управление по отрасли – публичен сектор), към СУ „Климент Охридски“, Стопански факултет.

Автор на дисертационния труд: Петър Иванов Иванов, отчислен с право на защита.

Тема на дисертационния труд: “Съвременни модели на университетско управление в контекста на общностните политики”.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научно жури по защита на дисертационния труд, съгласно заповед № РД38-738 от 22.12.2015 г. на Ректора на СУ и Решение на научното жури, взето на заседанието му на 14.01.2016 г.

Рецензията е изготвена в съответствие с изискванията на:

- Закона за развитието на академичния състав в Република България, обн. ДВ, бр.38 /21.05.2010 г., с последно изм. и доп. ДВ бр. 68/02.08.2013 г.;
- Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, обн. ДВ бр.75/24.09.2010 г., с последно изм. и доп. ДВ бр.62/12.07.2013 г.

I. Представяне на докторанта

Петър Иванов завършва Националната гимназия за древни езици и култура „Константин Кирил Философ“. Придобива ОКС „магистър“ в СУ в областта на

историята и старогръцкия език и литература. През периода 2013-2015 г. е докторант в Стопански факултет на СУ. Отчислен е с право на защита.

Последователно придобива **квалификация** по управление на електронни медии и международна журналистика от Училището по журналистика към Университета в Мисури, САЩ през 1998 г.; сертифициран ръководител на проекти от Българска асоциация по управление на проекти през 2011; сертификати в областта на управлението на проекти от Европейски институт за публична администрация, Маастрих, Холандия и Международната асоциация по управление на проекти, Копенхаген, Дания съответно през 2012 и 2013 г.

Професионалия си път започва като редактор и водещ на нови към Радио Експрес през периода 1995-1997 г. и като старши репортер и редактор във в. Капитал през периода 1998-2005 г. След 2006 г. продължава развитието си в областта на управлението на проекти, в това число като изпълнителен директор на Фондация Преображение; заместник главен директор на главна дирекция „Структурни фондове и международни образователни програми“ към МОН; директор проекти към Агенция ЕСТАТ и старши експерт програми и проекти към Агенция Стратегма. От 2015 г. до настоящия момент е мениджър в Център за европейски програми на Американски университет, България.

През периода 1998-2015 г. той участва в **множество проекти** на национално и международно равнище, финансирани от International research & Exchanges Board – IREX; Open Society Foundation; USAID; Charles Steward Mott Foundation, German Marshal Fund of the USA and King Baudouin Foundation; PHARE; Weizmann Institute of Science, Israel; GEF and UNDP; Intelligent Energy Europe Programme; европейските структурни фондове и Оперативните програми в България.

Научните интереси и изследователската работа на Петър Иванов са в областта на управлението на програми и проекти; висшето образование и управлението на висшите училища.

II. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен в обем от 115 стандартни страници. Структуриран е както следва: увод (6 страници), основен текст, систематизират в три глави (96 страници), заключение (2 страници) и използвана литература (8 страници). В структурно отношение дисертационният труд е логически издържан като е постигната добра балансираност между отделните части. Съдържанието на дисертационния труд е илюстрирано посредством 16 таблици и 19 фигури. Библиографската справка съдържа 136 източника, от които 11 научни заглавия на кирилица и 68 на латиница.

Дисертационният труд, заедно с автореферата и представените научни публикации по темата на същия (общо 4 на брой), **представяват завършен продукт на самостоятелно научно изследване.**

Дисертационният труд е посветена на актуален и важен икономически и управленски въпрос. **Актуалността на темата** на дисертационния труд произтича от:

- първо, висшите училища в България се развиват в условията на бързо променлива и агресивна конкурентна среда. За да може държавата успешно да провежда реформи на системата на висшето образование, е необходимо задълбочено познаване на участниците в тази система;

- второ, в България към момента на провеждане на дисертационното изследване съществуват 51 акредитирани висши училища. Те се различават помежду си по много критерии – форма на собственост, мисия, област на висше образование, капацитет. Държавата в своята политика не отчита тези различия и разглежда висшите училища като хомогенни. Това непознаване на обекта на управленско въздействие от страна на държавата не позволява вземането на адекватни мерки за въздействие;

- трето, въпреки, че образованието е една от най-съществените области на социален живот и има ключово значение за развитие на националната икономика и конкурентоспособност като предоставя необходимия човешки ресурс за това, то не е обект на задълбочени анализи. Настоящото изследване е едно от малкото в тази област и в този смисъл може да намери място като обосновка на бъдещи политики за развитието на висшето образование.

В дисертационния труд сполучливо е разграничен предмета от обекта на изследването. Като **обект** на изследването са определени „висшите училища в България, функциониращи в променена среда, свързана с тенденциите в развитието на висшето образование в европейски и в глобален мащаб“, а като **предмет** – „съвременните модели на университетско управление, които биха подпомогнали модернизиранието на университетите в България в съответствие с тези тенденции“.

Ясно е дефинирана целта на дисертацията: „идентифициране и описание на съвременни модели на управление на висши училища, отговарящи на тенденциите в развитието на висшето образование в европейски и световен мащаб“, която се осъществяват посредством решаването на четири подцели и шест изследователски задачи. Сполучливо са разграничени целите, подцелите и задачите на научното изследване.

Основната декларирана теза в дисертационния труд е, че „съществуващите модели биха могли да бъдат подобрили, като се обогатят или разширят с елементи от добрите практики на общностните политики.“

Използваната система от методи и подходи позволява да се проведе задълбочено научно изследване по темата и да се аргументира основната теза на дисертационния труд.

III. Оценка на съдържанието на дисертационния труд

В **първа глава** на дисертационния труд задълбочено и изчерпателно са изследвани водещите стратегически политики на Европейския съюз до 2020 г. в областта на висшето образование. Основният акцент в изследването им е поставен върху ефективно прилаганите инструменти за подобряване на качеството на образователната услуга и повишаване конкурентоспособността на сектора на висшето образование на основата на анализ на актуалните тенденции на глобализиране и интернационализация. Разгледани са възможностите за внедряване на иновативни подходи и практики в управлението на висшето образование като система и в рамките на отделните институции в сектора.

В дълбочина са разгледани Болонският процес; политиката на ЕС за модернизирание на управлението на висшите училища, механизмите за гарантиране на качеството на образователния продукт; както и световни тенденции в тази област. Идентифицирани са областите, по отношение на които висшите училища могат да развият иновационна активност.

Втора глава е посветена на състоянието на висшето образование в България. Задълбочено и изчерпателно в динамика и на основата на анализ на причинно-следствените връзки са изследвани законодателната и стратегическата рамка на системата на висшето образование; значението на лимитиращи фактори каквито са финансовите и човешките ресурси; институционалната среда. В сравнителен аспект са представени основните управленски модели, заедно с влияещите им фактори и постигнатите резултати от институциите, които ги прилагат.

Значително място е отделено на финансирането на висшите училища. Представени са възможностите на основните източници на финансов ресурс, каквито са бюджетните средства, средствата по структурни фондове, европейски и други изследователски програми, и частните средства.

Трета глава анализира практиките на управление на висшите училища в България на основата на голям обем информация и широк спектър от критерии и показатели. На тази основа е изведен теоретичен модел за университетско управление, който притежава потенциала да оптимизира процесите по управление на институционално равнище и да подобри качеството и ефективността на предоставяните услуги.

На основата на анализ на доклади за институционална акредитация на НАОА авторът прави сравнителен анализ на висшите училища в България по критериите: институционална стратегия, система за управление, финансово управление, качество, иновации, контакт със средата. На тази основа са открити два основни модела на управление на висшите училища, които, следвайки методиката на ОИСР са предефинирани в матрица на иновативност според степента на прилагане на бизнес модели и практики в управлението на висшите училища. Анализът на отделните модели на поведение дава основание на автора да изведе обобщения и препоръки със значителна практическа стойност.

Заклучение. Докторантът проявява способност за ясно открояване на своите виждания по разглежданите проблеми и за тяхната аргументирана научна защита. Той сполучливо прави теоретико-методологически обобщения, предлага методически решения и обосновава практически предложения на изследваните модели.

IV. Научни приноси и постижения

Предложеният от докторанта Петър Иванов дисертационен труд притежава убедителни доказателства за научно-приложни резултати, представени като решения по изследваните проблеми. Налице са научни приноси с теоретико-методологически и практико-приложен характер. Могат да се открият следните основни научни приноси на дисертационния труд:

1) При изследване и анализ на финансовите инструменти на кохезионната политика са идентифицирани ефектите от финансиране на висшите училища чрез структурните инструменти и са дефинирани политиките във висшето образование, подкрепяни от държавата през първия програмен период, в това число инвестициите в човешки капитал като ключов фактор на растежа и инвестициите в технологичен капитал като фактор за повишаване на конкурентоспособността на университетите.

2) При изследване и анализ на въздействието от приложението на структурните инструменти са дефинирани въздействия върху усъвършенстването на законодателната база; изграждането на нов тип административен капацитет и предприемачески умения в академичните среди, изграждането на академични и смесени партньорски мрежи за реализирането на програми в областта на висшето образование; разработването на нови учебни курсове с пазарна ориентация включително дигитални такива.

3) При идентифициране и анализ на модели за управление на висшите училища в България е направен първият по рода си комплексен анализ на доклади на НАОА за институционална акредитация.

V. Публикации и участие в научни форуми

Докторант Петър Иванов Иванов е представил 4 научни публикации, пряко свързани с темата и съдържанието на дисертационния труд, в това число: три научни статии в списание на български език; един доклад, представен на международна конференция на английски език.

Представените от докторанта научни публикации отговарят на необходимия брой публикации, те са достатъчни по обем и същевременно с това са представителни, самостоятелни, имат научна редакция и са в пряка връзка с темата на дисертационния труд, като отразяват основни моменти от него. Научните публикации отговарят на количествените и качествените изисквания

за публикации при защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор”.

VI. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 39 страници. Той кореспондира с дисертационния труд и достоверно представя в синтезиран вид обхвата, съдържанието и резултатите от научното изследване.

VII. Критични бележки и препоръки

Могат да бъдат направени някои бележки и поставени въпроси, които биха повишили качеството на дисертационния труд и могат да предложат допълнителни насоки за изследване в бъдещата дейност на докторанта:

1) В дисертацията е засегнат въпросът за иновационната активност на висшите училища както по отношение предоставянето на образователни услуги, така и при моделите за управление. Не е обърнато обаче достатъчно внимание на **ролята на висшите училища в рамките на иновационните системи** (национални и регионални иновационни системи, триъгълник/четириъгълник на знанието, иновационни клъстери и други), което е важна тяхна функция в условията на изграждане на икономика на знанието, превръщането на иновациите в основен фактор за растеж и конкурентоспособност, и като резултат обособяването на т.нар. предприемачески университети. Всичко това оказва силно влияние и променя механизмите и моделите за управление на висшите училища и при следващи изследвания на автора трябва да бъде взето под внимание.

2) Авторът засяга редица въпроси, касаещи управлението както на системата на висшето образование в България, така и на равнище отделна институция – финансиране, усвояване на средства по национални и европейски изследователски програми, човешки ресурси, мениджърски практики. **Анализът обаче е по-скоро описателен, отколкото критичен.** Резултатите от задълбочено проучване, каквото е настоящото, би следвало да са по-изчерпателни и по-конкретни; да не се изчерпват единствено с общи принципи за следване, а да съдържат конкретни стъпки, които да водят до измерими резултати, включително чрез следване на добри практики, каквито в рамките на ЕС съществуват в изобилие. Настоящият дисертационен труд е добра отправна точка това да бъде направено в следващи изследователски проекти на автора.

3) Приложеният в дисертационния материал методически апарат за изследване позволява **използването на разнообразни средства за визуализиране** на различни аспекти на поставените въпроси, получените резултати и изведените обобщения. Въздръжането на автора от използването на по-богат съвременен инструментариум за визуализация в известна степен не позволява да се оценят

действително направените приноси. Препоръката ми е в бъдещи свои изследвания по този и други въпроси авторът да използва пълния капацитет и възможности на средствата за визуализация. Това не би било проблем пред вид практическия и изследователски опит на автора.

Посочените бележки и препоръки не намаляват научната стойност на дисертационния труд и не оказват влияние върху общата положителна оценка на разработката като самостоятелно изследване с доказани научни и практико-приложни приноси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Петър Иванов Иванов отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р.България и на Правилника за неговото приложение. Дисертационният труд представлява комплексно, задълбочено и добросъвестно научно изследване на важен и сложен теоретичен и практико-приложен проблем.

Темата на дисертационния труд е актуална, значима и дисертабилна. В хода на изследването са изпълнени поставените цели и задачи. Авторът допринася за развитието на методиките за оценка и моделите за изследване на социални системи чрез систематизиране, анализиране, доразвиване и надграждане на съществуващите знания в областта. Предложените в дисертационния труд примерни мерки за усъвършенстване на моделите за университетско управление, както и пилотният модел за университетско управление са полезни и приложими в практиката.

С пълна убеденост давам **положителна оценка** на рецензирания дисертационен труд. Посоченото в рецензията ми дава основание **да предложи на членовете на уважаемото научно жури да присъдят** на Петър Иванов Иванов образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. Икономика (Икономика и управление по отрасли – публичен сектор).

19 февруари 2016 г.

София

Рецензент:

(проф. д-р Теодора Георгиева)